

Könyvtárak számítógépesítése „lengyel módra”

„Post Gutenberg Galaxy” – Így nevezi Steven Hamad a jelenlegi helyzetet az információk rögzítése és következésképpen: gyűjtése, keresése és rendelkezésre bocsátása terén. Az élenjáró nyugati államokban a fejlődés olyan gyors, hogy a korábbi könyvtári számítógépesítést – módjait és céljait illetően – már „hagyományos könyvtári számítógépesítésnek” titulálják.

A könyvtárak számítógéppel való ellátása Lengyelországban is lendületet vett. Három évvel ezelőtt kb. 200, két évvel ezelőtt pedig már 400 könyvtár rendelkezett számítógépekkel. 1995-re a „tulajdonosok” száma 800–850-re emelkedett. 2000-re feltehetően minden lengyel könyvtárnak lesz számítógépe.

A fejlődést más vonatkozásban a következő adatsor érzékelteti: míg a 80-as évek első felében évente néhány, második felében évente néhány tucat cikk jelent meg a lengyel szaksajtóban a könyvtári számítógépesítésről, addig 1995 folyamán legalább 150. 1992 és 1995 között összesen 11 kisebb-nagyobb konferencia tűzte napirendjére a szobán forgó kérdést.

Innen nézve a fejleményeket, azt lehetne mondani: az ország könyvtárügye utoléri a nyugati államokét. Ez azonban már csak azért sem igaz, mivel 5-6 éves berendezésekkel a könyvtárak bizonyos hányada a „másodlagos anakomputerizmus” stádiumába jut. A lengyel számítógépesítési gyakorlatra az elmondottakon kívül jellemző még:

- az állandó panaszok a berendezések, a programellátottság és a hozzáértő káderek hiánya miatt;
- a kezdeményezések koordinálatlansága;
- a hatékonyságra való törekvést helyettesítő hatásadás, hencegés szokása;
- a számítógép „idomítása” a korábbi munkafolyamatokhoz.

Ez utóbbi jellemző különösen sokféleképpen manifesztálódik. E téren a felhasználás redukálása és megmerevítése, a szervezeti változások elmulasztása, az eredményt nem hozó pocskolódás egyaránt előfordul.

A helyzet mindaddig nem fog változni, amíg nem jön létre egy olyan szervezet, amelynek kötelessége, egyszersmind lehetősége és elszántsága van a könyvtári számítógépesítés kézbentartására. Egy ilyen szervezet lehetne pl. az Állami Könyvtárügyi Ügynökség, amelyet az új könyvtári törvény tervezete – igen helyesen – javasolt.

A könyvtárügy különféle „tartományaiban” (szakegyetemi könyvtárak, egyetemi könyvtárak, közkönyvtárak, pedagógiai és iskolai könyvtárak) folyó számítógépesítés leginvenziósabban a szakegyetemi és (részben) az egyetemi könyvtárakban lépegetett előre.

1995-ben egy kérdőíves felmérés alapján 12 szakegyetemi (szakfőiskolai), 8 egyetemi, 11 tudományos közművelődési, 53 kutatóintézeti és 5 egyéb központi könyvtárban, tehát a lengyel könyvtárügy – mondhatni – 89 „gerincintézményében” műszaki szempontból a számítógépesítés továbbvitele többé-kevésbé biztosítva van. Ámde: „Az információs technika könyvtári jelenléte még korántsem jelent integrált könyvtári rendszereket. Ezeknek ugyancsak része kell legyen a számítógépes hordozóra rögzített információkészlet, a könyvtárak együttműködése az állománygyarapítás és feldolgozás, a könyvtárközi kölcsönzés és dokumentumokkal való ellátás terén. Az említett elemek optimális egyesítése elmélyült tanulmányokat és elemzéseket tesz szükségessé. Azok az idők elmúltak, amikor egy-egy számítógép könyvtári jelenléte már felettébb haladó dolognak számított.”

/MAJ, J.: Komputeryzacja bibliotek: atrybut czy koncepcja funkcjonalna? = Bibliotekarz, 10. sz. 1996. p. 2–8.

GÓRNY, M.–JAZDON, A.: Wykorzystanie techniki informatycznej w polskich bibliotekach naukowych. = Przegląd Biblioteczny, 64. köt. 2–3. sz. 1996. p. 133–141./

(Futala Tibor)

A felsőfokú könyvtárosképzés műhelyei Lengyelországban

Egy 1995-ben végzett felmérés szerint a felsőfokú könyvtárosképzésnek meglehetősen sok műhelye van Lengyelországban. Így: könyvtártudományi és tudományos információs intézet működik a sziléziai, varsói, wrocławai egyetemen és a kielcei

pedagógiai főiskolán. Tanszéki keretben a krakkói, lublini, łódzi, szcczini és toruńi egyetemen, a bydgoszczi, krakkói és olsztyni pedagógiai főiskolán, végül a kielcei általános főiskolán folyik képzés szakmánk szükségleteire.

A képzésben részt vevő hallgatókat 304 egyetemi-főiskolai tanár tanítja. Közülük 254 (83,6%) szakirányú, 50 (16,4%) pszichológiai-pedagógiai képzettségű. A tanszemélyzetben 41 (13,5%) címzetes egyetemi/főiskolai tanár és 146 (48,0%) adjunktus és vezető előadó található (ez a legszámasabb csoport). A maradék egyetemi doktor, illetve előadó.

Legtöbben (33-an) a wrocławai egyetemen, legkevesebben az olsztyni pedagógiai főiskolán (7-en) és a szcczini egyetemen (6-an) vannak.

1990 óta a wrocławai egyetem tanszemélyzetétől jelent meg a legtöbb tudományos publikáció (250), de a többi műhelyben is intenzív tudományos munka folyik. A tanszemélyzet 33,6%-ának van könyvtárosi alkalmazása is, ami a képzés gyakorlattal való kapcsolatának szempontjából kedvező.

A legnépszerűbb képzési forma az ötéves magiszteri stúdium. Ennek a legtöbb helyen nappali és levelező tagozata van.

A szakirányú tárgyakra fordított összes órák számában nagy különbségek vannak az egyes műhelyek között. A lublini, łódzi, szcczini és wrocławai egyetemen az ilyen célú óraszám 2340 és 2505 között mozog, de a kielcei pedagógiai főiskolán csak 1270 órát tesz ki. A nappali tagozathoz képest a levelezőn – természetesen – alacsonyabb az óraszám: 1115 és 220 óra között ingadozik.

A specializációra 360-tól 540-ig terjed az órakeret, amihez még (közelebről meg nem adott) szépszámu gyakorlati óraszám is csatlakozik. Tudományos tájékoztatási specializációra túlnyomórészt az egyetemi műhelyek adnak lehetőséget. Az egyéb szűken szakirányú specializációkon kívül (nyilvános könyvtárak, iskolai könyvtárak, régi könyvek stb.) akadnak „holdudvari” specializációk is (pl. újságírás, folyóirat-szerkesztés, kiadói munka). Öt műhelyben a levelező tagozatosok számá-

ra is lehetővé tesznek különféle szakosodásokat. Kötelező pedagógus-könyvtáros képzés a lublini egyetemen és a kielcei pedagógiai főiskolán folyik. Másutt ez csak specializáció.

Meglehetősen népszerűek a ráfejelő képzési formák is. A más szakon végzett könyvtárosok számára ez a lehetőség 6 helyen, a más szakon végzett nem könyvtárosok számára pedig 9 helyen van megadva. A szakmabeliek számára ez 200 és 300 közötti óraszámot vesz igénybe, a nem szakmabeliek számára 200 és 410 közöttit.

Új forma az ún. licenciatúsi képzés, amelyre 4 képző intézményben lehet beiratkozni. Itt a nappali képzés órászáma 965 és 1710 között mozog, a levelezőé 265 és 640 között. Egyelőre nem halmozódtak fel vele kapcsolatban tapasztalatok, úgyhogy életrevalóságáról csak később lehet nyilatkozni.

Valamennyi képző intézmény nagy súlyt helyez a könyvtárakban töltendő 2–4 hetes szakmai gyakorlatokra, amelyek a tanulmányok alatt legalább kétszer ismétlődnek meg, de van olyan intézmény is, amely valamennyi tanévhez csatol ilyen gyakorlati elfoglaltságot. A beosztásnál figyelembe veszik a hallgatók szakmai érdeklődését és specializációját.

A felsőfokú képzésben részt vevők létszáma vonatkozóan – sajátos módon – nincs összefoglaló adat, mindössze azt lehet tudni, hogy az iskolai könyvtárosnak készülők együttes létszáma 1701.

Az iménti áttekintés – hangsúlyozza a referált dolgozat szerzője – nem foglalkozott a képzés színvonalának kérdéseivel. Ennek elvégzéséhez mélységi vizsgálgatásokra van szükség.

/SZOCKI, J.: *Kształcenie akademickie bibliotekarzy (w Ilczbach).* = *Bibliotekarz*, 7–8. sz. 1996. p. 12–15./

(Futala Tibor)

Tudomány és információ a Cseh Köztársaságban

Az az eszköztár, amelyet a Cseh Köztársaság a tudomány állami támogatása terén alkalmaz, azonos a piacgazdasági országokéval, azaz az intézményi finanszírozást fokozatosan a célok és feladatok finanszírozása váltja fel benne.

1995-ben az állam tudományos célú ráfordításai több mint 4 milliárd cseh koronát tettek ki, ami a bruttó nemzeti össztermék 0,45%-a. Ám ez nem minden, mivel a magánszféra és a külföldi támogatás révén a tudomány valójában a bruttó nemzeti össztermék 1,7%-ának megfelelő összeggel diszponálhatott. Noha az állami támogatás mértékével

az érintettek koránt sincsenek megelégedve, tény: a 90-es évek első felében az OECD-országok sem fordítottak átlagosan többet e célra. És a magánszféra támogatási részvétele is hasonló mértékű az OECD-országokban, sőt pl. Svájcban, Belgiumban, Írországon és Japánban „hajszára” egyezik a csehországgal.

Az állami támogatás gyakorta a hazai ipar védelmét szolgálja. Ha ez – mint mostanában a Cseh Köztársaság is ezt teszi – valamely húzóágazat (pl. az információs ipar) kutatásainak támogatását segíti elő, rendjén való dolog. Ha viszont az a tá-